

Przeglądy i komentarze

VIII ZJAZD NIEMIECKIEJ SOCJALISTYCZNEJ PARTII JEDNOŚCI (SED)

W dniach od 15 do 19 czerwca 1971 r. obradował w Berlinie VIII Zjazd Niemieckiej Socjalistycznej Partii Jedności (SED), w którym uczestniczyło ponad 2 000 delegatów reprezentujących około 1,9 miliona członków SED. Do Berlina przybyły również delegacje 94 partii komunistycznych i robotniczych z 83 krajów, wśród nich: delegacja KPZR z sekretarzem generalnym KC — Leonidem Breżniewem, PZPR z I sekretarzem KC — Edwardem Gierkiem, KPCz z I sekretarzem KC — Gustavem Husakiem, WSPR z I sekretarzem KC — Janosem Kadarem, BPK z I sekretarzem KC — Todorem Žiwkowem. W skład delegacji PZPR — poza E. Gierkiem — wchodził: Jan Szydłak, członek Biura Politycznego, sekretarz KC; Jerzy Zasada, zastępca członka KC, I sekretarz KW w Poznaniu; Wiesław Ociepka, zastępca członka KC, kierownik Wydziału KC.

Z powodu złego stanu zdrowia w Zjeździe nie brał udziału przewodniczący SED i Rady Państwa NRD — Walter Ulbricht, wobec czego w jego imieniu przemówienie inauguracyjne odczytał Herman Axen, przewodniczący pierwszego dnia obrad. W zagajeniu tym W. Ulbricht dokonał m. in. syntetycznej oceny rozwoju politycznego Niemiec, stwierdzając:

„Od ponad stu lat społeczeństwo socjalistyczne było najwyższym celem walki klasy robotniczej. [...] Z perspektywy 60 lat, w czasie których uczestniczyłem w walce klasy robotniczej, mogę dziś stwierdzić, iż żaden z dotychczasowych etapów historii niemieckiego ruchu robotniczego nie przyniósł ludziom pracy takich zdobyczy [...], jak lata, w których nasza partia stała się wiodącą siłą Niemieckiej Republiki Demokratycznej”.

Omawiając okres powojenny W. Ulbricht wymienił trzy — jako najbardziej znaczące — daty: 1946 r., kiedy to ogłoszony został program antyfaszystowskiej i demokratycznej przebudowy Niemiec, 1952 r. — początek budowy socjalizmu w NRD oraz 1963 r., w którym VI Zjazd SED przyjął wszechstronnie opracowaną koncepcję budowy socjalistycznego państwa i społeczeństwa. Za najważniejsze osiągnięcie okresu, jaki upłynął od VII Zjazdu, W. Ulbricht uznał realizację powziętych wówczas postanowień dotyczących kształtowania socjalistycznego społeczeństwa w NRD.

W pierwszym dniu obrad wygłoszony został główny referat VIII Zjazdu — sprawozdanie Komitetu Centralnego SED, przedstawione przez I sekretarza SED Ericha Honeckera. Składało się ono z trzech zasadniczych części: pierwsza — poświęcona została ocenie międzynarodowej sytuacji politycznej oraz zasadom polityki zagranicznej NRD, druga — zawierała podsumowanie wewnętrznego rozwoju społeczno-politycznego, omówienie osiągnięć w dziedzinie gospodarki, administracji i kultury, trzecia — dotyczyła — ogólnie rzecz biorąc — zagadnień wewnątrzpartyjnych.

Pierwszą część referatu otwierała charakterystyka aktualnej sytuacji we współzawodnictwie dwóch systemów światowych: kapitalistycznego i socjalistycznego.

Sprawozdanie stwierdza dalsze umacnianie się i rozszerzanie wpływów obozu socjalizmu, którego założenia społeczno-polityczne stanowią jedyną w pełni humanistyczną i historycznie słuszną alternatywę dla rozwoju ludzkości. Głównymi motorami postępu w świecie, konstatował E. Honecker, są trzy rewolucyjne siły: światowy system socjalistyczny, międzynarodowy ruch robotniczy oraz ruch narodowo-wyzwoleńczy w krajach trzeciego świata. Zadaniem, które „stoi przed wszystkimi partiami komunistycznymi, zwłaszcza partiami państw socjalistycznych, jest dążenie do umocnienia więzi tych rewolucyjnych sił”.

Wiele uwagi poświęcił mówca problemowi jedności obozu socjalistycznego, z którym Niemiecka Republika Demokratyczna pozostaje związana nierozłącznie:

„Jako państwo socjalistyczne NRD stanowi mocne, niewzruszone ogniwo wspólnoty państw socjalistycznych, połączone ścisłą przyjaźnią z krajem Lenina, z odkrytym chwałą Związkiem Radzieckim. Trwała przynależność NRD do tego sojuszu — to podstawowy warunek urzeczywistnienia żywotnych interesów klasy robotniczej i wszystkich obywateli NRD”.

Celem polityki *SED* jest stałe zacieśnianie współpracy politycznej, gospodarczej i militarnej z państwami-członkami Układu Warszawskiego. Mówiąc o pomyślnie rozwijających się kontaktach między NRD a krajami sąsiednimi — Polską i Czechosłowacją — E. Honecker podkreślił, że „postępy osiągane w budowie socjalizmu w bratnich państwach przyjmujemy z radością i zadowoleniem. Przyjaźń z Polską Ludową i CSRS będziemy zawsze wysoko cenić i umacniać”.

Omawiając aktualną sytuację polityczną w Europie oraz stan i perspektywy stosunków między dwoma państwami niemieckimi, I sekretarz *SED* stwierdził:

„Każdy wie, że zachodniemiecka Republika Federalna stworzona została w celu przywrócenia w ówczesnych zachodnich strefach okupacyjnych władzy kapitału monopolistycznego i stworzenia państwa imperialistycznego, które obecnie zajmuje bez wątpienia kluczową pozycję w globalnej strategii USA [...]. W ostatnich latach gwałtownie wzrosła koncentracja kapitału zachodniemieckiego, skupionego w rękach niewielu superkoncernów. Należy też uwzględnić postępujące splatanie się interesów ekonomicznych i militarnych NRF oraz Stanów Zjednoczonych. Te procesy stanowią podłoże stałego dążenia Niemiec zachodnich do uzyskania coraz szerszych wpływów w NATO, do zdobycia dominującej pozycji w EWG oraz wzmocnienia działalności neokolonialnej [...].

Komitety Centralny naszej partii jednoznacznie stwierdził, że między socjalistyczną NRD a imperialistyczną NRF możliwe są jedynie stosunki pokojowego współistnienia oparte na normach prawa międzynarodowego. Między państwami o przeciwstawnych ustrojach społecznych nie może być stosunków innego rodzaju. Cała gadanina na Zachodzie o tzw. jedności narodu niemieckiego i o rzekomo szczególnym charakterze stosunków między NRD a NRF ma w sposób widoczny faworyzować tych, których polityka, podobnie jak dotychczas, zmierza do podważania społecznych i gospodarczych fundamentów NRD. Punktem wyjścia zasadniczej linii *SED* są oczywiste założenia, że cały proces rozwoju i umacniania naszego państwa socjalistycznego obiektywnie prowadzi i musi prowadzić do narastania przeciwieństw między nami a NRF, która idzie kapitalistyczną drogą i że wobec tego pogłębiają się coraz bardziej różnice między obu państwami we wszystkich dziedzinach życia.

Rozwój stosunków między NRD a NRF może się opierać tylko na zasadach pokojowego współistnienia suwerennych państw o różnych ustrojach społecznych. Oczywiście, że muszą być przy tym respektowane powszechnie uznane normy prawa międzynarodowego”.

Oceniając sytuację wewnętrzną NRF, sprawozdanie KC SED odnotowuje fakt postępującego tam różnicowania się i polaryzacji procesów politycznych. Społeczeństwo NRD solidaryzuje się z tymi ugrupowaniami zachodnioniemieckimi, które reprezentują prawdziwe interesy ludności pracującej.

Nawiązując do problemu Berlina zachodniego E. Honecker stwierdził:

„NRD jest niezmiennie gotowa do unormowania stosunków z Berlinem zachodnim, a tym samym wnieść wkład w odprężenie w centrum Europy. W tym sensie NRD życzy sukcesu rokowaniom czterech mocarstw dotyczącym Berlina zachodniego. Porozumienie w tej sprawie odpowiadałoby interesom wszystkich i usunęłoby przyczynę sporów i konfliktów w związku z Berlinem zachodnim. Stanowisko to — jak wiadomo — poparliśmy również czynami. Nasze propozycje w rozmowach z Senatem Berlina zachodniego wychodzą oczywiście z założenia, że obie strony powinny wykazać dobrą wolę. Należy do tego uznanie, że Berlin zachodni jest miastem o specjalnym statusie politycznym, że nigdy nie należał do Republiki Federalnej i nigdy do niej należeć nie będzie”.

Program polityki zagranicznej NRD sprawozdanie ujęło w pięciu następujących punktach:

1) NRD opowiada się za jak najszybszym zwołaniem europejskiej konferencji w sprawie bezpieczeństwa oraz zgłasza gotowość uczestniczenia w niej.

2) NRD zgłasza ponownie gotowość wejścia w skład ONZ oraz jej organizacji wyspecjalizowanych.

3) NRD pragnie normalnych stosunków dyplomatycznych z wszystkimi państwami przy zachowaniu zasady wzajemnego poszanowania suwerenności.

4) NRD występuje na rzecz nawiązania normalnych stosunków, zgodnych z zasadami prawa międzynarodowego, również z NRF. Odrzucona musi być jednak reprezentowana przez Bonn formuła o „szczególnych stosunkach wewnątrzniemieckich”, której celem jest wyłączenie norm prawa międzynarodowego z zakresu regulacji stosunków między NRD i NRF.

5) NRD jest gotowa do unormowania stosunków z Berlinem zachodnim przy założeniu, że miasto to nie jest i nie będzie częścią NRF. Na tej podstawie, w interesie pokoju europejskiego i ludności Berlina zachodniego, możliwe jest uregulowanie wszystkich nie załatwionych dotąd problemów.

Podkreślając doniosłe znaczenie dla bezpieczeństwa europejskiego układów zawartych w 1970 r. między ZSRR i NRF oraz Polską i NRF, E. Honecker stwierdził:

„NRD jest szczególnie zainteresowana tymi układami, gdyż poprzez nie została ponownie potwierdzona terytorialna integralność NRD. Chodzi teraz o ich ratyfikację, o wdrożenie w życie. Byłoby to korzystne dla wszystkich stron i wywarłoby pozytywny wpływ na stosunki między państwami europejskimi”.

W drugiej części sprawozdania KC SED dokonano z jednej strony okresowego podsumowania osiągnięć w dziedzinie życia społecznego, gospodarczego i kulturalnego NRD, z drugiej zaś — nakreślono główne założenia nowego planu ekonomicznego na lata 1971 - 1975.

W ciągu minionych pięciu lat dochód narodowy NRD wzrósł o ponad 250/0 (do 168 mld marek w 1970 r.), produkcja towarowa o 370/0, zwłaszcza zaś wytwórczość przemysłu elektronicznego, maszynowego i chemicznego. O wysokim przyroście produkcji zadecydowały przede wszystkim takie czynniki, jak lepsza organizacja pracy, podniesienie poziomu technicznego i fachowości obsługi oraz wszechstronna współpraca z krajami RWPG, zwłaszcza z ZSRR. Dzięki podniesieniu się mocy produkcyjnej, możliwe było zwiększenie realnych dochodów ludności o jedną piątą. Podwyższone zostały płace najmniej zarabiających oraz najniższe renty.

W dziedzinie kultury największym osiągnięciem ostatniej pięciolatki była realizacja socjalistycznego systemu oświaty, z 10-klasową ogólnokształcącą szkołą politechniczną jako podstawą systemu. W 1970 r. nauczaniem w szkole 10-klasowej objęto 85% uczniów. Liczba studiujących w szkołach wyższych i półwyższych wzrosła z 225 700 w 1966 do 302 400 w 1970 r.

O omawianym okresie zaszło w NRD szereg istotnych wydarzeń na arenie życia społeczno-politycznego. Największą rangę miało przyjęcie w 1968 r. nowej konstytucji NRD, która zyskała pełne poparcie społeczeństwa. Sprawozdanie KC *SED* stwierdza fakt podniesienia się ogólnej aktywności i kultury politycznej społeczeństwa NRD, zwłaszcza klasy robotniczej. Zjawisko to wyraża się we wzroście autorytetu organizacji związkowych, rad robotniczych, zwiększeniu się efektywności i skuteczności narad produkcyjnych. Ciągłe doskonalona struktura wewnątrzpolityczna państwa pozwoliła na kształtowanie u wszystkich obywateli NRD cech socjalistycznej osobowości. Warunki sprzyjające powstawaniu nowych stosunków międzyludzkich i swobodnemu rozwojowi indywidualności stworzone zostały w ramach kolektywów w miejscach pracy, w szkole, w organizacjach kulturalnych i sportowych.

Trzecia część referatu poświęcona została aktualnym problemom i zadaniom organizacji partyjnej. *SED* liczy obecnie 1 909 859 członków i kandydatów, to znaczy że co szósty obywatel NRD w wieku ponad 18 lat jest członkiem partii. Skład socjalny szeregów partyjnych przedstawia się następująco: 56,6% członków *SED* stanowią robotnicy, 5,9% — chłopci zrzeszeni w spółdzielniach produkcyjnych, 17,1% — inteligencja. *SED* jest partią ludzi młodych, na co wskazuje fakt, iż 45% członków nie ukończyło jeszcze 40 lat.

Działalność ideowo-wychowawcza wewnątrz partii należała do jej najważniejszych zadań. Rozwijanie szerokiej dyskusji ideologicznych jak i troska o prawidłowy rozwój nauk społecznych, stwarzający gwarancję prawidłowego i w pełni świadomego działania, będzie miało istotny wpływ na treści życia politycznego w przyszłości. E. Honecker powiedział na ten temat:

„Teoretyczno-ideologiczna praca opierała się zwłaszcza na dokładnym opracowaniu i określeniu kierowniczej roli klasy robotniczej. Jej treścią były podstawowe problemy socjalistycznego państwa i rozwoju socjalistycznej demokracji. Punktem wyjścia była oczywiście konieczność dokładniejszego zbadania i określenia ekonomicznych zasad socjalizmu, planowania i kierowania socjalistyczną gospodarką narodową. [...] Socjalistyczne społeczeństwo scharakteryzowane zostało w ogólnym zarysie w postanowieniach VII Zjazdu Partii. Oparliśmy się przy tym na tezach krytyki programu gothańskiego Marksa oraz na sformułowanych przez Lenina prawidłowościach rewolucji socjalistycznej i budowy socjalizmu, wzbogaconych doświadczeniami ZSRR i innych krajów socjalistycznych. Pomiędzy socjalizmem i komunizmem, dwoma — jak wiadomo — fazami tej samej formacji społecznej, nie ma żadnej sztywnej granicy. Z rozwoju socjalistycznych stosunków produkcji i ich materialnej oraz technicznej bazy społeczeństwo socjalistyczne przekształca się stopniowo w komunistyczne. Zadaniem pracy teoretycznej musi być dokładne zbadanie tego procesu przy uwzględnieniu specyficznych warunków istniejących w Niemieckiej Republice Demokratycznej”.

Najważniejszym, obok referatu sprawozdawczego KC *SED*, dokumentem Zjazdu są wytyczne (Dyrektywy) VIII Zjazdu *SED* dotyczące 5-letniego planu rozwoju gospodarki narodowej NRD w latach 1971 - 1975. Wprowadzenia do dyskusji nad wytycznymi dokonał w trzecim dniu obrad członek Biura Politycznego KC *SED* — premier Willi Stoph. Dokument ten zawiera program gospodarczej i społecznej polityki NRD w najbliższym pięcioleciu. Główny cel tego programu określony został jako dalsze podniesienie materialnego i kulturalnego poziomu życia ludności w oparciu o wysokie tempo socjalistycznej produkcji, wzrost efektywności i wydajności pracy oraz przy pełnym wyzyskaniu możliwości postępu naukowo-technicznego”.

Szczegółowe opracowanie zamierzeń we wszystkich dziedzinach życia społeczno-ekonomicznego poprzedziło przyjęcie kilku generalnych wskaźników, określających wielkość i kierunki rozwoju poszczególnych gałęzi gospodarki. Przewiduje się m. in., że w latach 1971 - 1975 dochód narodowy wzrośnie o 26 - 28⁰/₀, przemysłowa produkcja towarowa osiągnie 134 - 136⁰/₀ poziomu dotychczasowego. Wydajność pracy wzrośnie do 135 - 137⁰/₀, natomiast konsumpcja do 121 - 123⁰/₀. Nakłady przeznaczone na inwestycje w całej gospodarce narodowej wynieść mają w omawianym pięcioleciu ogółem 173 - 176 miliardów marek (w latach 1966 - 1970 — 135,6 mld).

Wymienione wskaźniki ma się osiągnąć przede wszystkim poprzez intensywność i wzrost efektywności procesu produkcyjnego. Winna ona doprowadzić do pełnego uruchomienia mocy produkcyjnych, wzrostu wydajności pracy, właściwego wykorzystania wszystkich powierzchni gospodarczych, obniżki kosztów własnych oraz stałego doskonalenia organizacji pracy. Podkreśla się dobitnie znaczenie społecznej aktywności ludzi pracy jako istotnego czynnika realizacji nakreślonych zadań. Przewiduje się w związku z tym poważne rozbudowanie organizacyjnych form społecznego ruchu zawodowego oraz racjonalizatorskiego.

Przedłożony Zjazdowi plan poświęca wiele uwagi sprawie podniesienia poziomu życia ludności. Istotnym przedsięwzięciem wychodzącym naprzeciw potrzebom w tym zakresie będzie zwiększenie produkcji dóbr konsumpcyjnych. Plące realne wzrosną w najbliższym pięcioleciu około 40⁰/₀. Na cele socjalne przeznaczają się 140 - 150 mld marek, tj. 30 - 40 mld więcej niż w poprzednim pięcioleciu. Na bieżące potrzeby szkolnictwa przewiduje się 29 - 32 mld marek, na rozwój kultury, sportu i wypoczynku — 4 - 5 mld, na służbę zdrowia 13 - 14 mld, z tytułu ubezpieczeń sektora uspołecznionego 33 - 36 miliardów marek.

Wytyczne omawiają również szczegółowo kierunki przewidywanego rozwoju rewolucji naukowo-technicznej. Jej kolejnym etapem będzie kompleksowe rozwiązywanie problemów ekonomicznych i społecznych i coraz szersze wykorzystywanie zdobyczy nauki oraz metod naukowych w planowaniu i zarządzaniu gospodarką. Wszelkie decyzje dotyczące polityki ekonomicznej zostaną poprzedzone naukowymi opracowaniami założeń, metod realizacji oraz kierowania procesami gospodarczymi. W związku z tym wytyczne określiły najważniejsze zadania stojące przed nauką NRD. Należą do nich: wyzyskanie i poszukiwanie bogactw naturalnych, prowadzenie badań materiałoznawczych, powszechne zastosowanie metod matematycznych i cybernetycznych w nauce, technice i ekonomii, modelowanie i optymalizacja rozwoju nauki, techniki i ekonomii przy wykorzystaniu elektronicznej techniki obliczeniowej.

W dziedzinie produkcji formułuje się następującą hierarchię ważności zadań w najbliższym pięcioleciu: 1) znaczny rozwój gospodarki energetycznej, 2) przemysłu chemicznego, 3) przemysłu metalurgicznego, 4) zwiększenie produkcji potasu oraz innych surowców dla przemysłu chemicznego, 5) rozwój elektroniki i elektrotechniki, 6) zwiększenie produkcji maszyn przemysłowych, rolniczych i narzędzi, 7) rozwój przemysłu lekkiego, 8) produkcji szkła i wyrobów ceramicznych.

Planuje się także wszechstronny rozwój produkcji rolnej i zwierzęcej. Szczegółowej intensyfikacji ulegą hodowla bydła rzeźnego oraz produkcja mleka, owoców i warzyw. Poprzez dalszą mechanizację prac i rozszerzenie zaplecza technicznego planuje się osiągnąć w pełni przemysłowy sposób produkcji rolnej. Przewidywane w omawianym pięcioleciu inwestycje w rolnictwie NRD (w wysokości 26,5 mld marek), przyczynią się również do zwiększenia potencjału produkcyjnego oraz poprawy warunków socjalnych ludności wiejskiej.

W zakresie współpracy gospodarczej z zagranicą wytyczne przewidują przede wszystkim dalszą integrację ekonomiczną z krajami RWPG. W wyniku zacieśnienia stosunków handlowych i kooperacji przemysłowej wartość wymiany gospodarczej NRD z krajami RWPG osiągnąć powinna w 1975 r. 160 - 170⁰/₀ stanu obecnego. NRD zamierza rozwijać także wymianę handlową z krajami trzeciego świata oraz

z państwami kapitalistycznymi, jeśli one przestrzegać będą zasady równości partnerów.

Na wymienienie zasługuje również szereg danych, określających tempo wzrostu poziomu materialnego i kulturalnego ludności. Przewiduje się m. in., że 900/0 dzieci ukończy 10-klasową ogólnokształcącą szkołę politechniczną. Do 1975 r. oddanych zostanie do użytku 16 - 17 tys. nowych izb szkolnych. Wydatnie zwiększy się ilość miejsc w żłobkach i przedszkolach. Przewiduje się utworzenie 740 - 780 miejsc w przedszkolach na każde 1000 dzieci w wieku przedszkolnym oraz 650 - 680 miejsc na każdy tysiąc dzieci w tzw. *Schulhorten*, czyli popołudniowych ośrodkach pedagogicznych dla młodzieży szkolnej. Przed szkolnictwem zawodowym stoi zadanie wykształcenia około 900 tys. wysoko kwalifikowanych kadr. Szkoły wyższe oraz półwyższe ukończy do 1975 r. 225 tys. osób.

W dyskusji zjazdowej głos zabrali przewodniczący większości delegacji zagranicznych. W drugim dniu obrad wystąpili m. in.: Leonid Breżniew, Edward Gierek, Gustav Husak, Janos Kadar, Todor Ziwkow i Jumdżagijn Cedenbał.

Leonid Breżniew, oceniając osiągnięcia i pozycję *SED* w międzynarodowym ruchu komunistycznym, podkreślił znaczenie solidarnego działania krajów socjalistycznych dla pokoju i postępu w świecie. Mówca scharakteryzował sytuację polityczną w Europie stwierdzając m. in., że układ ZSRR — NRF jest ważnym krokiem wiodącym do ustanowienia pokojowej współpracy w Europie dzięki zawartym w nim zobowiązaniom o rezygnacji z użycia siły, nienaruszalności granic i respektowaniu postanowień Karty Narodów Zjednoczonych. Mówca dodał przy tym, że „nienaruszalność granic ZSRR, NRD Polski, Czechosłowacji i innych bratnich krajów jest zapewniona niezależnie od istnienia takiego układu: zapewnia ją jednolita potęga państw Układu Warszawskiego”.

Również E. Gierek w swoim przemówieniu zaakcentował z jednej strony — historyczne znaczenie powstania socjalistycznego państwa niemieckiego, zwłaszcza na płaszczyźnie stosunków między Niemcami a narodami Europy wschodniej, i rolę NRD w dziedzinie zabezpieczenia pokoju na kontynencie europejskim, z drugiej zaś — problemy jedności działania i integracji krajów socjalistycznych. I sekretarz KC PZPR powiedział m. in.:

„Socjalistyczny ustrój społeczny, ściśle zespolenie Niemieckiej Republiki Demokratycznej z czołową siłą naszej wspólnoty — Krajem Rad, przynależność do obronnego Układu Warszawskiego i do RWPG uczyniły z waszego państwa mocne ogniwo socjalizmu, zabezpieczyły jego zachodnią rubież, stworzyły nową sytuację w Europie środkowej. Ma to olbrzymie znaczenie dla bezpieczeństwa i pokoju w tej strefie, dla bezpieczeństwa i pokoju na całym naszym kontynencie. Bez współdziałania NRD nie można dziś, ani tym bardziej w przyszłości, rozwiązywać żadnego z ogólnoeuropejskich problemów bezpieczeństwa i współpracy”.

Stwierdzając, iż wszystkie kraje socjalistyczne stoją wobec nowych, doniosłych zadań E. Gierek mówił:

„Wiodącą cechą obecnego rozwoju naszego systemu musi być [...] wyższy poziom współpracy i wzajemnych powiązań gospodarczych między bratnimi krajami socjalistycznymi. Większość najważniejszych problemów, przed którymi stoimy, zwłaszcza rewolucji naukowo-technicznej, możemy rozwiązać jedynie wspólnie, łącząc nasze środki i wysiłki. Integracja jest więc ekonomiczną i społeczną koniecznością”.

W imieniu komunistów zachodniemieckich przemawiali: I sekretarz KC KPD Max Reimann i przewodniczący DKP Kurt Bachmann. Max Reimann stwierdził m. in., że rząd boński, kierowany przez socjaldemokratów, nadal kontynuuje antykomunistyczny kurs w polityce NRF. Wyraża się to w utrzymaniu decyzji o zakazie KPD, w postanowieniach zarządu SPD o niepodejmowaniu współpracy z komuni-

stami oraz w antykomunistycznej propagandzie, uprawianej przez środki masowego przekazu, Reimann stwierdził, że zachodnioniemiecka klasa robotnicza może tylko wówczas osiągnąć swoje cele w walce o demokratyczne prawa i współdziałał w zarządzaniu, jeśli zachowana będzie jedność socjaldemokratów i komunistów oraz solidarność z polityką NRD.

Kurt Bachmann zwrócił uwagę na pogłębiające się w NRF różnice klasowe, które są wynikiem polityki rządowej nie uwzględniającej interesów większości ludzi pracy. Sytuację wewnętrzną NRF charakteryzuje niepewność socjalna, postępujący wzrost cen, zagrożenie praw demokratycznych. *DKP* stara się uświadomić klasie robotniczej tożsamość interesów robotników zachodnioniemieckich i interesów NRD. *DKP* zdobywa coraz szersze wpływy w środowiskach robotniczych oraz młodzieżowych.

Duże zainteresowanie wzbudziło również wystąpienie przewodniczącego Socjalistycznej Partii Jedności Berlina Zachodniego (*SEW*) — Gerharda Daneliusa, który ostro skrytykował politykę *SPD* w tym mieście stwierdzając, że nie stanowi ona żadnej alternatywy wobec reakcyjnych dążeń *CDU*. Klasa robotnicza Berlina zachodniego — stwierdził G. Danelius — potrzebuje awangardy marksistowsko-leninowskiej, której to roli podjęła się *SEW*.

Minister spraw zagranicznych NRD Otto Winzer w swoim przemówieniu skoncentrował się wokół węzłowych zagadnień polityki zewnętrznej państwa. Jej fundamentem są ściśle więzy NRD z państwami socjalistycznymi zwłaszcza z ZSRR. Mówca stwierdził, że prawnomiędzynarodowe uznanie NRD w świecie stanowi ważne zadanie i leży w interesie całej socjalistycznej wspólnoty. Polityka zmierzająca do zwołania europejskiej konferencji bezpieczeństwa oraz dążenie do podpisania zbiorowego układu w sprawie wyrzeczenia się siły nie może oznaczać akceptacji, sugerowanej przez NRF, tezy o potrzebie „wewnątrzniemieckiej regulacji”.

Minister kultury NRD, Klaus Gysi, omówił kierunki polityki kulturalnej, której głównym celem jest dalsze umacnianie kierowniczej roli klasy robotniczej w rozwoju kultury oraz silne związanie twórczości artystycznej z codziennym życiem ludzi pracy. Model kultury, tworzony w NRD, winien doprowadzić do rozwoju socjalistycznej świadomości narodowej, odrzucającej zdecydowanie imperialistyczne ideologie propagowane w NRF. Mówca zdemaskował lansowane przez prawicowe koła *SPD* tezy o „jedności narodowej kultury” względnie o „narodzie jednej kultury” wskazując na ich nacjonalistyczne tło. Omawiając działalność reprezentowanego resortu Gysi zauważył, że w dotychczasowej działalności kulturalnej zbyt mało było twórczej atmosfery, wynikającej z przyjaznej, aczkolwiek krytycznej, wymiany i konfrontacji poglądów.

W ciągu pięciu dni Zjazdu głos w dyskusji nad referatami wygłoszonymi przez Ericha Honeckera i Willy Stopha zabrało ogółem 43 mówców, 135 wystąpień przekazano do protokołu.

Zebrani zatwierdzili jednogłośnie, jako dokumenty Zjazdu referat sprawozdawczy KC, Wytyczne VIII Zjazdu *SED* dotyczące 5-letniego planu gospodarczego. Przyjęte zostały ponadto dwie rezolucje: *O wolność i pokój dla ludów Indochin* oraz *O wprowadzenie sprawiedliwej i trwałej regulacji pokojowej na Bliskim Wschodzie*.

W ostatnim dniu obrad wybrane zostały nowe władze centralne *SED*. W skład Komitetu Centralnego *SED* weszło 135 członków oraz 54 zastępców członków. Na pierwszym konstytucyjnym posiedzeniu Plenum KC powierzyło jednogłośnie funkcje I sekretarza KC *SED* Erichowi Honeckerowi. W uznaniu zasług Walter Ulbricht wybrany został na przewodniczącego *SED*. W skład Biura Politycznego weszli: Hermann Axen, Friedrich Ebert, Gerhard Grüneberg, Kurt Hager, Erich Honecker, Werner Krolikowski, Werner Lamberz, Günter Mittag, Erich Mückenberger, Alfred Neumann, Albert Norden, Horst Sindermann, Willi Stoph, Walter Ulbricht, Paul Verner, Herbert Warnke.

Zastępcami członków Biura Politycznego zostali: Georg Ewald, Walter Halbritter, Werner Jarowinsky, Günther Kleiber, Erich Mielke, Margarete Müller, Harry Tisch.

Sekretarzami KC SED zostali: Erich Honecker, Hermann Axen, Gerhard Grüneberg, Kurt Hager, Werner Jarowinsky, Werner Lamberz, Günter Mittag, Albert Norden, Paul Verner.

Na przewodniczącego Centralnej Komisji Kontroli Partyjnej powołany został Erich Mückenberger. Przewodniczącym Centralnej Komisji Rewizyjnej został Kurt Seibt*.

Zbigniew Jaśkiewicz

Z PROBLEMATYKI GENEZY NIEMIECKIEJ SOCJALISTYCZNEJ PARTII JEDNOŚCI (SED)

Niniejszy artykuł jest próbą przesłedzenia i zestawienia najważniejszych — jak się wydaje — zjawisk związanych z procesem kształtowania się życia społeczno-politycznego na terenach, które od czerwca 1945 do października 1949 r. stanowiły radziecką strefę okupacyjną Niemiec. Należy od razu podkreślić, iż życie polityczne tego okresu organizowało się w niezmiernie trudnych warunkach, wynikających ze złożonej sytuacji ogólnej, panującej w okupowanych Niemczech. Największy wpływ na jej kształtowanie wywierał fakt, że załamanie się hitlerowskiego państwa nastąpiło w rezultacie przegranej wojny, czyli na skutek działania określonych czynników zewnętrznych, a nie w wyniku rewolucyjnej akcji mas ludowych. Miało to swoje daleko idące konsekwencje. Przede wszystkim trudno mówić w tym czasie o głębszej świadomości klasowej wśród robotników, którzy w większości uważali się za naród pokonany. W książce pt. *Przyczynki do dziejów najnowszych* Walter Ulbricht, oceniając sytuację społeczno-polityczną po zakończeniu wojny, pisał:

„W 1945 r. ludność Niemiec, uwikłana przez Hitlera w wojnę, powitała jej koniec w stanie głębokiej apatii społecznej, znajdując się pod rozkładowym wpływem hitlerowskich hasel militarystyki i rasizmu, szerzonych we wszystkich warstwach z klasą robotniczą włącznie”¹.

W ostatnim okresie dyktatury faszystowskiej zaszły też znaczne zmiany w strukturze niemieckiej klasy robotniczej. Najbardziej wyrobiona i zaangażowana politycznie jej część została przez hitlerowców uwieczniona lub wymordowana. Zarazem w szeregach robotniczych znalazło się sporo elementów drobnomieszczańskich, gwałtownie spadł udział mężczyzn pracujących w przemyśle. Brzemienne w skutkach okazał się fakt zatrudnienia wielu kwalifikowanych robotników niemieckich w charakterze dozorców robotników cudzoziemskich, co tych pierwszych niejednokrotnie głęboko demoralizowało. Stąd dnia 16 VIII 1946 r., na zebraniu berlińskich delegatów rad fabrycznych, Herman Matern stwierdził:

„Jest rzeczą oczywistą, że w dziedzinie świadomości klasowej robotników sytuacja jest dziś znacznie trudniejsza niż przed 1933 r.² Podobną ocenę zawierają materiały V Zjazdu SED, analizujące stan istniejący w końcowym okresie wojny³.

* Opracowano na podstawie: „Neues Deutschland” nry 163-169 z 15-21 VI 1971; „Sozialistische Demokratie” nry 24-26 1971; „Trybuna Ludu” nry 168-171 z 17-20 VI 1971.

¹ W. Ulbricht, *Zur Geschichte der neuesten Zeit*. Berlin 1959.

² H. Matern, *Unsere Aufgaben nach den Betriebsratswahlen*, s. 10.

³ Beschluss des V. Parteitag der SED über den Kampf um den Frieden für den Sieg des Sozialismus, für die nationale Wiedergeburt Deutschlands als friedliebender, demokratischer Staat, Berlin, 10. bis 16. Juli 1958. Berlin 1958, s. 13.